

УДК 371.134:78

Кушнір К.В.,

доцент кафедри вокально-хорової майстерності

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,

кандидат педагогічних наук

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ ЦІННІСНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ МУЗИЧНО-КОМП'ЮТЕРНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ НА ПРИКЛАДІ З ДИСЦИПЛІНИ «ХОРОВЕ АРАНЖУВАННЯ»

Стаття присвячена визначенню основних критеріїв сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі оволодіння музично-комп'ютерними технологіями на мистецькому факультеті педагогічного університету. Суспільство зацікавлене у формуванні висококваліфікованого фахівця, який володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає вимогам до педагога сучасної школи. З урахуванням змістовної структури ціннісних компетентностей особистості, у статті визначені та обґрунтовані основні критерії та показники сформованості ціннісних компетентностей, які сприятимуть досягненню високих результатів у підвищенні рівня досліджуваного поняття.

Ключові слова: ціннісні компетентності, критерії та показники її сформованості, музично-комп'ютерні технології, хорове аранжування, професійна підготовка майбутнього вчителя музики.

Статья посвящена определению основных критериев и показателей сформированности ценностных компетентностей будущего учителя музыки в процессе изучения музыкально-компьютерных технологий на художественном факультете педагогического университета. Общество заинтересовано в формировании специалиста высокой квалификации, который владеет высоким уровнем развития ценностных компетентностей, отвечает требованиям к учителю современной школы. С учетом содержания структуры ценностных компетентностей личности, в статье определены и обоснованы основные критерии и показатели сформированности ценностных компетентностей, которые помогают достижению высоких результатов в повышении уровня исследуемого понятия.

Ключевые слова: ценностные компетентности, критерии и показатели их сформированности, музыкально-компьютерные технологии, хоровая аранжировка, профессиональная подготовка будущего учителя музыки.

The article is dedicated to the definition of basic criteria and indicators of value competences development of future music teacher training in the process of mastering the music and computer technologies at the art faculty of pedagogical university. The society is interested in development of a highly-qualified specialist, who possesses a high level of value competences, who meets the demands to the teacher in modern school. Taking into account the content of the structure of value competences of a personality, basic criteria and indicators of value competences development which help to achieve high results in rise of the level of the studied conception are determined and grounded in the article.

Key words: *value competences, criteria and indicators of their development, music and computer technologies, choral arrangement, professional training of future music teacher.*

Постановка проблеми. Інтеграція освіти України у європейський освітній простір передбачає підготовку вчителя нової генерації. Це має бути ціннісно компетентний, висококваліфікований, конкурентоспроможний спеціаліст, який буде відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості. Важливу роль у цьому процесі відіграє вища школа, першочерговим завданням якої є створення умов для ефективного формування та розвитку професійної компетентності майбутніх вчителів музики.

Ефективність формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики значною мірою залежить від визначення його рівневої характеристики. Отже, важливо враховувати поширене в педагогічній науці уявлення про рівень як про ступінь, величину розвитку явищ та факт диференціювання за групами [2, 125]. Рівень сформованості того чи іншого утворення у педагогіці визначають за розробленими критеріями, що відображають сутнісну характеристику предмета, що вивчається. Як зазначає О. Рудницька, на основі науково обґрунтованих критеріїв можна не лише визначити рівень сформованості певного явища, а й прослідкувати динаміку процесу, що вивчається, зосередити увагу на окремих недоліках та окреслити своєрідну схему педагогічної роботи у конкретному напрямку [3, 254].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки студентів мистецьких факультетів до продуктивної діяльності у сфері диригентсько-хорової підготовки вчителя музики є актуальною, її розглядали в історичному (А. Мартинюк, І. Павлик та ін.); хоро-знавчому (О. Бенч-Шокало, А. Лашенко та ін.); диригентсько-хоровому (П. Ковалик, А. Козир, Л. Костенко, А. Кречківський, Л. Сверлюк,

С. Світайло та ін.); вокально-хоровому (О. Стахевич, Л. Лабінцева та ін.); музично-психологічному (Л. Бочкар'єв, В. Назайкінський, С. Науменко та ін.); музично-педагогічному (А. Болгарський, Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Смирнова, О. Щолокова та ін.) аспектах.

Мета статті полягає у визначенні критеріїв та показників сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі оволодіння музично-комп'ютерними технологіями на прикладі з дисципліни «Хорове аранжування».

Виклад основного матеріалу. У сучасних соціально-економічних умовах ефективно діє фахівець, який реагує на нові соціальні очікування, мобільний, здатний до творчого зростання і професійного самовдосконалення, до оновлення своїх знань, збагачення професійної теорії і практики, вміє користуватися медіа- та сучасними інформаційними технологіями. На важливості формування медіа- та інформаційної грамотності у студентів наголошують у своїх працях С. Дьомін, Н. Ковальова, Х. Лау, Є. Мурюкіна, А. Новікова, А. Растрігіна, Н. Рижих, А. Федорова, С. Фейлітцен, А. Харт та ін. Медіа-освіта володіє специфічними педагогічними технологіями, які дали можливість використати інформаційно-інноваційні технології в процесі диригентсько-хорової підготовки для формування ціннісних компетентностей студентів, сприяли розробленню навчального курсу «Музичні комп'ютерні технології у хоровому аранжуванні» та сприйняттю культурного розмаїття.

У зв'язку з цим виникає необхідність оновлення української освіти, яка в концепції модернізації визначається як відповідність сучасним життєвим потребам розвитку країни. У педагогічному плані це орієнтація освіти не тільки на засвоєння певних знань, але й на розвиток цінностей особистості, її пізнавальних і творчих здібностей, формування нової системи універсальних знань, умінь, навичок, а також досвіду самостійної діяльності і особистої відповідальності, тобто на формування сучасних ключових видів компетентності, у тому числі й ціннісних, як основи життєдіяльності майбутнього фахівця. Саме тому суспільство зацікавлене у формуванні в стінах ВНЗ висококваліфікованого фахівця, здатного до успішної соціалізації, який володіє високим рівнем розвитку ціннісних компетентностей, відповідає вимогам до педагога сучасної школи.

Як показав аналіз сучасної науково-педагогічної літератури, науковцями (О. Олексюк, В. Орлов, М. Ткач та ін.) обґрунтовано як найбільш ефективний шлях побудови критеріального апарату — від загальних до часткових критеріїв, що ґрунтуються на змісті ком-

понентної структури досліджуваного явища. У визначенні критеріїв ми виходимо з того, що вони повинні бути найважливішими показниками досягнення мети, змістовним вираженням якої є сформована цілісна система професійно-педагогічних цінностей, відображаючи її домінанту — особистість дитини, також достатня представленість цінностей професійної сфери серед цінностей інших сфер людської життєдіяльності.

О. Олексюк у дослідженні формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки [2] визначає три групи критеріїв: афективні, нормативно-регулятивні та поведінкові, які об'єднані низкою показників і проєктують закономірності психічних процесів сприйняття та творчої діяльності.

Критерії оцінювання художнього розвитку вчителя мистецьких дисциплін розглядають О. Рудницька та В. Орлов. Так, О. Рудницька виділяє три групи критеріїв педагогічної діагностики художнього розвитку особистості: 1) ті, що характеризують «художньо-естетичний кругозір, знання і досвід спілкування з мистецтвом, своєрідність художніх інтересів і потреб, характерні риси поведінки у різних ситуаціях художнього спілкування»; 2) критерії «естетичної оцінки учнями мистецьких творів, їх здатність до емоційного співпереживання художньому образу, емпатичного проникнення у задум автора, навички аналізу та інтерпретації художнього твору»; 3) критерії «самооцінки учнями свого естетичного ставлення до мистецтва, до себе як суб'єкта художнього спілкування» [3, 281–282].

Систему критеріїв професійного становлення студентської молоді В. Орлов будує від загальних до часткових, що ґрунтуються на змістї компонентної структури досліджуваного феномена. До загальних науковець відносить групи критеріїв особистісного професійного розвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін — емоційно-мотиваційні, нормативно-регулятивні та поведінково-процесуальні.

Л. Масол зауважує, що останнім часом в оцінюванні ефективності педагогічної системи загалом і навчального процесу зокрема зростає значущість «інтеграційного критерію результативності освіти — компетентності, що охоплює змістовий (знання), процесуальний (уміння), аксіологічний (цінності, орієнтації), креативний (творчість) компоненти» [1, 9].

С. Світайло у своєму дослідженні про фахову компетентність майбутніх учителів музики [4] визначає три види критеріїв: *інформаційно-теоретичний* (передбачає ґрунтовність опанування історико-теоретичних знань з основ теорії та історії хорової музики, з методики

виховання та розвитку школярів засобами вокально-хорового мистецтва, з основ аналізу та інтерпретації вокально-хорових творів); *аналітично-оцінювальний критерій* (передбачає здатність майбутніх учителів музики оцінювати й осмислювати вокально-хорові твори, зокрема твори, написані для дітей, здатність добирати їх відповідно до вікових особливостей та рівня музичного розвитку школярів, здійснювати аналіз вокально-хорових творів, розвивати у дітей ціннісне сприйняття музики) та *виконавсько-педагогічний* (передбачає здатність майбутніх учителів музики засобами вокально-хорового співу сприяти естетичному розвитку школярів, планувати, організовувати уроки музики та репетиції, здатність здійснювати музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз виконуваного твору).

Одним із засобів керування розвитком інтелекту і підвищення його організованості на сучасному етапі є інформатизація суспільства, що ґрунтується насамперед на розвитку інформаційних комп'ютерних технологій. Визначальними стимулами розвитку інформаційних технологій є соціально-економічні потреби суспільства, і саме зараз суспільство як ніколи зацікавлене в якомога швидшій інформатизації та комп'ютеризації всіх без винятку сфер діяльності, у тому числі музичної. Тож комп'ютер є незамінним помічником учителя та учня в опануванні інформаційних потоків, моделюванні та ілюструванні процесів, явищ, об'єктів та подій. Особливо важливим є те, що сучасні комп'ютерні технології у поєднанні з новітніми освітніми медіа-технологіями стають ефективними засобами розвитку фахового і критичного мислення студентів.

Враховуючи те, що не так давно можливості персональних комп'ютерів щодо створення музики були дуже обмежені, ніхто навіть уяви не мав про музику, створену за допомогою комп'ютера. Звук як правило використовувався в якості сигналу по завершенню будь-якої операції або ж при наявності помилки в роботі системи. З появою музичної карти з'явилась можливість записувати і відтворювати будь-які музичні фрагменти, працювати з MIDI послідовностями й таке інше. Сучасні технології знімають всі принципові обмеження, факторами обмеження тепер можуть бути тільки можливості й уміння студента, його творча фантазія. У процесі освоєння навчального курсу «Музичні комп'ютерні технології у хоровому аранжуванні» студент має всі необхідні засоби для власної творчості: зручний інтерфейс, що дає можливість зосередитись на творчості, не відволікаючись на суто технічні питання; мультитембральні засоби, що забезпечують створення звуку будь-якого тембру й аранжування навіть традиційно не підвладного виконанню музичного матеріалу.

Завдяки практичному курсу з комп'ютерного хорового аранжування компетенції студента розширюються до знання технології комунікаційних з'єднань, що дає йому змогу самотійно, не звертаючись до програмістів, вирішувати проблеми, пов'язані з роботою комп'ютера чи обладнанням студії мистецького факультету, яка не перенасичена додатковими пристроями. Музичні програми наочні й інтуїтивно зрозумілі, тому будь-які складності, з якими доводиться стикатися, стосуються операцій із звуком, а не керування комп'ютером. Комп'ютерні системи надають майбутньому вчителю набагато більше можливостей і зручності в керуванні, ніж традиційні засоби, що дозволяє за менший час досягнути кращого результату.

Отже, об'єктами перевірки та оцінювання результатів музичної освіти мають стати: здатність учнів сприймати, розуміти, аналізувати музичні твори та інтерпретувати їх художньо-образний зміст, висловлюючи власне емоційно-естетичне ставлення; уміння і навички практичної музичної діяльності (відтворення за зразком), активне засвоєння інноваційної діяльності, де, поряд із традиційними методами хорового аранжування, студенти набувають умінь оволодіння практичним досвідом роботи з програмами: (набору нотного тексту "Finale 2005", системи оптичного розпізнавання знаків "ABBYY Fine Reader" і текстовим процесором "Word"); досвід самотійної та творчої діяльності (застосування набутих знань і вмінь у змінених, зокрема проблемно-пошукових ситуаціях); обізнаність у сфері мистецтв, тобто елементарні знання про музичне мистецтво, його основні види і жанри, розуміння музично-естетичних понять та усвідомлене користування відповідною термінологією, уявлення про творчість відомих вітчизняних і зарубіжних митців; загальні ціннісні компетентності, вокально-хорова діяльність студентів як інтегрований результат навчання, виховання й розвитку.

Ураховуючи змістовну структуру ціннісних компетентностей особистості, що включає естетичний, пізнавальний та морально-етичний компоненти, а також її змістове наповнення, вважаємо, що за основу доцільно взяти критерії, розроблені О. Олексюк. Адже структура ціннісних компетентностей містить компоненти, у яких має місце високий рівень узагальненості «особистісних сфер» за параметрами емоційності, мотивації, когнітивного стилю та вольової регуляції дій, а саме: афективний, когнітивний та поведінковий. Подамо їхні характеристики:

I. *Афективні критерії* характеризують «емоційно-вольовий тон» (М. Бахтін) духовного потенціалу, розвивають у дітей ціннісне сприй-

няття музики; ґрунтуються на досвіді музичного сприйняття і включають такі показники:

- стійкість інтересу до музичного мистецтва та диригентсько-хорової діяльності;
- прагнення до оволодіння ціннісними компетентностями в сфері диригентсько-хорової підготовки;
- здатність до емоційно-ціннісного осмислення вокально-хорових творів в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін;
- власні аксіологічні уподобання в сфері музичного мистецтва.

II. *Когнітивні критерії* виявляють здатність майбутнього вчителя музики оцінювати та здійснювати музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз виконуваного твору, що виявляють потенційно-регулятивну силу у формуванні ціннісного потенціалу особистості:

- усвідомлення ціннісної значущості знань про інноваційні технології;
- здатність здійснювати музично-теоретичний, вокально-хоровий та ціннісний аналіз виконуваного твору;
- здатність здійснювати морально-етичний розвиток школярів засобами вокально-хорового співу;
- вміння оцінити специфіку, художньо-образну структуру, зміст і цінність музичного твору.

III. *Поведінкові критерії*, спрямовані на оцінку рівня сформованих професійних вмінь та характеру творчої самореалізації студентів, передбачають здатність майбутніх учителів музики засобами вокально-хорового співу сприяти естетичному розвитку школярів:

- здатність мобільно застосовувати наявні ціннісні компетентності та вміння оперувати ними в диригентсько-хоровій діяльності;
- здатність майбутнього вчителя музики засобами вокально-хорового співу сприяти соціокультурному розвитку школярів;
- здатність до активної концертно-виконавської діяльності хорового колективу.

Висновки. Таким чином, визначенні відповідні критерії та показники дають можливість стверджувати якісне володіння комп'ютерними технологіями, орієнтує майбутнього вчителя на школу завтрашнього дня і надає йому певний «запас випередження» для високопрофесійної диригентсько-хорової діяльності. Перспективою подальшої роботи є діагностування рівня сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі оволодіння технікою комп'ютерного хорового аранжування.

Джерела

1. Масол Л. Діагностика і оцінювання художньо-освітніх результатів учнів старшої школи / Л. Масол // Мистецтво та освіта, наук.-метод. журнал. — 2006. — №3. — С.9–13
2. Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.01; 13.00.04 / О.М. Олексюк. — К., 1997. — 50 с.
3. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник / О.П. Рудницька. — Тернопіль: навч. книга — Богдан, 2005. — 360 с.
4. Світайло С.В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С.В. Світайло. - К., 2012. - 20с.

УДК 373.3:37.091.3]:78

Рахманова О.К.,

*аспірант кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
викладач Університетського коледжу*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ДРАМАТИЗАЦІЇ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена темі актуалізації інтегрованих уроків музичного мистецтва в теорії і художній практиці педагогічної освіти. Доведено, що впровадження інноваційних технологій у систему освіти стане вагомим внеском у розвиток інформаційного суспільства і сприятиме інтеграції України в світову спільноту. Визначено основні функції та особливості застосування методу драматизації на інтегрованих уроках музичного мистецтва.

Ключові слова: *драматизація, інтеграція, інтегрований урок музичного мистецтва.*

Статья посвящена теме актуализации интегрированных уроков музыкального искусства в теории и художественной практике педагогического образования. Доказано, что внедрение инновационных технологий в систему образования станет весомым вкладом в развитие информационного общества и будет способствовать интеграции Украины в ми-